

HANUŠ MESTER

(Rádiódráma)

IVAN V. LALIĆ

SZEMÉLYEK

MESÉLŐ

HANUŠ, az órás

ANNA, a leánya

VIT, a segédje

I. VÁROSI TANÁCSOS

II. VÁROSI TANÁCSOS

III. VÁROSI TANÁCSOS

KÜLDÖTT

(Zene)

MESÉLŐ:

Réges-rég történt mindez, Prága ős városában:
Egy mester, azt mondják, csodálatos órát csinált.
Róla szól történetünk, és az óráról, amely
Holdat és napot számlapján forgatott.

(Zene: óraketyegés)

HANUŠ:

Csak még egy kicsit, csak még életre kel
Egy fogaskerék, egy csuklószerkezet
Meggoccan hüvelyében s a fém-szív
Lélegezni kezd, akár a csillagok ...
Csak még egy kicsit — már tornyosulnak
Az állványok, lassacskán kész a mű.
Annyi sok éjszakán virrasztottam itt,
A vágy tüzelt csak és a gyertya lángja —
Hüvös, fehérítő papírlapok felett;
Minden kis kerék még számjegy volt csupán,
S minden egyes számjegy célszerű kerék,
De bennem mégis ott élt már az óra,
Végső egészként, oly szépen, pontosan —
S hátra már csak az maradt: az átmenet
Tűz s vas között, az egyszerű varázslat,
Mely által túlélhetem majd önmagam ...
És most, midőn az ácsok elvonultak
S a tornyot szél tömíti éjjelente,
Mint búrát pergő homok, s várja minden
Az ünnepélyes téren: mikor zuhog fel
Órák ütése, s az idő picinyke

Malma mikor kezdi őrleni a
Végtelent kerekeimmal — nem tudom,
Fölkészültem-e, látni alkotásom,
Most, hogy kezem alól végleg szabadult?
Mit fog mondani, és mit szóljak magam?

(Léptek)

- ANNA: Hát te még ébren vagy, Anna?
Ébren van már rég a város is,
Apám,
Csak még szobádban tart az éj, mert zsalus
Ablakod gyertyádat becsapja, s az csak
Lobog, leng a lángja: éj van, azt hiszi.
Pedig nézd, ha ablakot nyitok...
- HANUŠ: Hát megvirradt bizony.
- ANNA: Micsoda fényözön!
S a pihenten ébredők zsvivaja! Te meg
Átvirrasztottad ismét ezt az éjt ús,
Csak a gyertya sercegett szobádban...
- HANUŠ: Most már nem soká, Jeányom, nem soká,
Az óra ott fog állni fönt a tornyon,
Városunk szívében, a tér fölött.
Majd az csószkődik nálamnál éberebben.
- ANNA: S aki késve megy haza, arra ráijeszt:
Agyba már, hékás, itt az éjszaka!...
Lám, szobád órával teli, ketyegtek
Estétől reggelig a gyertyafénynél,
S te nem hallottad őket.
- HANUŠ: Azt gondoltam...
- ANNA: De majd ha a toronyban bong az óra,
Azt meghallod talán. És tudod majd,
Mikor kell abbahagyni munkád, mikor
Feküdni, hogy aludhass bőven reggelig.
- HANUŠ: Az órán tűnődtem, Anna... Tudod,
Rettegek kiadni kezemből és
Hagyni, hogy eztán ott a tornyon éljen...
Mi marad belőlem ott fönt, ahol csak
Szél s madár ha jár; mi marad belőlem,
Ha forogni kezd a sok fogaskerek?
Az óra önmaga? Ni, már hallom is...
- ANNA: Apám,
Az átvirrasztott éjjel láza bujkál
Szemedben és kúsza, furcsa gondolat
Homályosítja most beszédedet;
Gyere, legalább most pihenjél. Nézd,
Milyen szépen ragyog a nap, már amott
Jár a háztetők felett, a folyóra
Néző sok szélvasat bearanyozza,
A sárkányok, szélnyilak, vaskakasok
Északra forognak s fénylenek...
S ez a napsütés...
- HANUŠ: Az ám, a vaskakas! Vit, merre vagy?
Hol bujkálhat ez! Jó, hogy a vaskakast
Említéd, Anna. Köszönöm. Vit! Hol maradsz?
- ANNA: Itt van már, hallom fürge lépteit
A lépcsőn. De mi van veled? Nem értem.

VIT: Jó reggelt, mesterem! Miként aludt?
Pihent-e egy kicsit?

HANUŠ: Vit, a vaskakas! Mi van
A vaskakassal? Befejezted-e?

VIT: A vaskakas? Épp a taróját festem át.

HANUŠ: Örülök, hogy rendben áll a szénád.
Szamár legény! Jól tudod, mi érdekel!

VIT: Már hogyne, mesterem! Nincsen semmi baj;
Két kereket kicseréltem, s a kis
Rugót is áthelyeztem. A kakri most
Most már nem lesz rest, csapdos majd időben,
Mihelyt a tizenkét apostol körbejárt.
Egyszóval, mesterem most sem tévedett.

HANUŠ: Semmiség volt, de annál fontosabb.
Fő, hogy megvagyunk már ezzel is.
Jól van, Vit fiam.

ANNA: Elégedett vagy?
Minden rendben van, s minden épp olyan
Tökéletes lesz, amint kívánod.

HANUŠ: Hát az apostolok, Vit?

VIT: Hibátlanok;
András, Péter, Jakab Zebedeus
Fia, János és Fülöp, Bertalan, Tamás,
És mind a többiek; még friss a festék
Taddeus szakállán, de kánai Simon
Már nem akad meg baktatása közben:
Jól meg van kenve minden fogaskerék.

HANUŠ: Hetet-havat összehordasz, pedig csak
Ez utóbbi érdekelt. Jól van tehát,
Azt hiszem, mégis le kell hevernem
Egy kicsit. Oly rövid volt az éjszaka
S mégis végtelen...

ANNA: Gyere csak, jöjj, apám.

VIT: S ne nyugtalankodjék: csak röpke hónap,
S minden helyén fog állni, rendben,
Hibátlanul.

HANUŠ: Tudom, tudom. Nos hát megyek.

(Léptek)

ANNA: Szegény jó apám, oly sápadt s összetört.
Mintha minden átvirrasztott éjszakán
Egy-egy árnyék ülne meg a vállán, hogy
Reggel hurcolja kőként, láthatatlan.
Félek.

VIT: Mitől?

ANNA: Ölelj át, Vit,
És mondd, hogy kívánsz, és hogy minden úgy van,
mint volt, és hogy...

VIT: És hogy butácska vagy,
Akár a kismadár, mely összerezzen
A szél neszére is, bár tud repülni!
Épp csak fáradt a mester, s tépelődik
Az óra miatt, mely ott áll majd a tornyon,
Prága főterén. Hány éve csinálja már
Ezt az órát, amelyből egy lesz csupán;
Képzeletét lánc, súlyzó, fogaskerék

Oldotta fel — a bűvös szerkezet;
 Nem szeretné, ha közbejönne bármi
 Baj, mely győztes érzetét kikezdené.
 Pedig hát minden rendben lesz, hiszen
 Nincs még egy mester, apádhoz mérhető...
 ANNA: Alig várom már, hogy mindez véget érjen.
 VIT: Akkor aztán elébe járulunk és
 Fölfedjük szerelmünk. Így gondolod?
 ANNA: Téged úgy szeret, akár a gyermekét,
 És boldog lesz, ha egyszer arra kérjük,
 Áldását adja ránk.
 VIT: Én is így hiszem.
 ANNA: S az óra mily gyönyörű lesz a tornyon!
 VIT: Az órák órája lesz, az már igaz!
 Hanuš mesternek, Prága városának,
 A királyságnak s világnak büszkesége.
 A toronynál jártál-e mostanában?
 ANNA: Alatta vezet el utam naponta...
 De csak meséld azért, mily csodálatos
 Óra lesz — nem baj, ha százszor hallom is,
 Nem baj, ha álmodok róla nappal is.
 VIT: Képzeld hát el az óra nagy szemét
 A torony homlokán; szembogarában
 Maga az idő kereng, a nap, a hold.
 Így telnek majd egymás után az órák
 Egy ismétlődő ünnepély jegyében:
 Fölkukorékol minden óra teltén
 A vaskakas, majd az apostol-sereg
 Vonul körül óránk fölött a tornyon;
 Aztán a kaszás halál következik,
 És ahányszor lecsap, ütése jelzi
 Az elsuhanó időt.
 ANNA: Ó, be szép!
 Óránként egy-egy ünnepély a téren,
 Éjjel-nappal, éveken át, örökkön!...
 S ez Hanuš mesternek, apámnak alkotása!
 VIT: Még egy hónap, s az óra ott a tornyon,
 A terén sokaság, bongó ütések...

(Zene, nagy óra ütése. Dél. Zsivaj. Hangok.)

I. TANÁCSOS: Prága dicső városának népe! Ma
 E tornyon először ütött az óra,
 S ez közös öröm, büszkeség, dicsőség.
 Mint valami arany rőf, úgy méri majd
 Éj- s napunkat, és nem lesz részrehajló;
 A szorgos mesterember, kereskedő
 A műhelyében, vár fokán az őrszem,
 Deákok és magiszterek sorra mind
 Öhozzá igazodnak majd időben;
 Ez óra legyen hát dicső városunk
 Lélegzetvétele — ha napja lüktet,
 És akkor is, ha éjjel megérdemelt
 Álmát alussza.

II. TANÁCSOS: Prága polgárai!
 Aranyvárosunk új fényvel tündököl,
 Mert homlokzatán e drágakő ragyog,

Az órák órája! A négy égtájon —
E tértől északra és keletre,
Délre és nyugatra, a nagyvilágban
Hasonló óra sehol se létezik!

III. TANÁCSOS: Óránk híre eljut majd messze földre,
Tán épp e madársereg kapja szárnyra,
Mely rebbent riadtan, midőn delet
Először kongatott az óra
S bronzfény tündöklésben messze szállt a hang.
Egyvalaki közöttünk méltán lehet
Büszkébb a többinél, mert hiszen saját
Kezével alkotta ezt az óramút,
A csillagokat a tér fölött, a tornyon
Átvezette... Ez Hanuš, az óramester!

(Felkiáltások, éljenzik Hanuš mestert.)

HANUŠ: Nos hát az imént működésbe hoztuk
Ezt az órát; az olajba mártott
Tengelyagyakban életbe léptek
A mérhetetlen méréstörvényei.
Kerekek, láncok, rugók zabolázzák...
Nagy-nagy akarat és kevés ügyesség
Kellett, hogy a városháza tornyán
A napot s a holdat újraterepsem,
Amint mérik a ránk szabott időt;
Kisebbre fogtam minden rezdülésük:
Bizton mozogjon minden fogaskerék;
Méréteinket hadd vegyék át ezzel
Az arany számlap számjegy-törvényei;
Így hát minden, mit napközben cselekszünk,
A picinyke nap és apró hold között
Fennakad a vékony pókháló-huzalban,
Míg a nap s a hold hűségesen, akár
Két tükrökép, ismétlik ott a számlapon
Az igazi hold és nap pályautját.
Hosszú-hosszú esztendőbe telt, mire
Az első perc élővé változott a
Számlapon a tér fölött. Az óramű
Él tehát és méri már időnket.
Napjaink legyenek napsütésesek,
S éjünket altassa szelíd holdvilág.
Legyen közelebb a csillagokhoz, mint magunk,
Kik megalkottuk a csillagok szerint;
De legyen hasznára mindazoknak,
Kik tisztelik hű méréstörvényeit;
Ez óra mindnyájunktól elszabadult
Már, de fémszívével csak általunk
Él és létezik. Így legyen már eztán,
Ketyegjen immár, míg csak áll a világ.

(Zene, óraketyegés)

KÜLDÖTT: Hanuš mester, az ezer kemény arany
Bizonyosság csupán, hogy szándokunk nemes,
És méltányoljuk magas tudományát.
Készítsen órát katedrálisunkra;

Városunk nem kívánja, hogy pontosabb
 És szebb legyen, mint ez, amely arany
 Prágájuk dicsőségét bongja immár . . .
 Az arany jutalmat jócskán megtetézzük!

HANUŠ: Uram, hízelgő a szép ajánlat,
 De arra kérem, hogy dukátjait
 Vigye haza szépen mindenestül.

KÜLDÖTT: S ha kétezer lesz az előleg egymaga?
 HANUŠ: E nagylelkűség őszintén megzavar,
 S ha sajnálom is, de azt kell mondanom:
 Hiába fáradt szerény otthonomba.

KÜLDÖTT: Tehát mégse . . .
 HANUŠ: Ezen már nem segíthetünk.
 Egyetlenegyszer adatott meg élnem
 Egy ilyen alkotásért, s eróm lefogta
 Mindörökre az ő létezésparancsa.
 S hogy ha Hanuš mesterből csak egy van,
 Egy lesz immár az óra is, a mű.

KÜLDÖTT: Mély sajnálatom, de félek, úgy lehet,
 Ön is sajnálkozni fog miatta később:
 Csak egyszer nyílik ily ritka alkalom.

HANUŠ: Őszinte, mély sajnálatom, de mégse
 Teljesíthetem hízelgő óhaját.

KÜLDÖTT: Isten Önnel,
 Hanuš mester, minden jót kívánok.

HANUŠ: Minden jót, uram, és szerencsés utat.

(Léptek)

Tizenkilencedik vevője voltál
 A létezetlennék, szegény barátom!
 Mi minden van itt az asztalon! Levél
 Meg levél, nagy városok pecsétjei;
 Északról, délről és messzi nyugatról,
 Egy meg az orosz kenéztől magától;
 Ha száz esztendőt élnék, akkor is
 Túlon túl sok volna ennyi rendelés:
 „Hanusz mester, toronyórát szeretnék!”
 „Hanusz mester, se rosszabbat, se jobbat,
 Annál a tornyon, Prága főterén!”

(Léptek)

ANNA: Elment a látogatód? Tehát
 Ő is azt akarta, hogy . . .

HANUŠ: Csináljak órát!
 Mintha megismételhetném önmagam,
 S húszféle arcot ölthetnék magamra!

ANNA: Igazadban nem kételkedem, saját
 Magad is jól tudod, hogy mit tegyél, de . . .

HANUŠ: Mit de?
 ANNA: Csak arra gondoltam éppen,
 Hogy tenger arany hever körülötte,
 Önként kínálkozik, hogy benne megfürödj,
 S te még csak ujjad hegyét se mártod
 Belé bár egyszer . . .

HANUŠ: Elég! Az egészből
 • Semmit se értesz. De jobb is így talán,

Hogy meg nem érted! Vagy azt hiszed netán,
Hogy nincstelenség vár az otthonunkra?!
ANNA: Eszembe sem jutott ilyesmi, de mégis...
HANUŠ: Nos hát keresd meg akkor most Vited,
És közöld vele, hogy ezerszer is
A vöm lehet, de azért még letépem
Azt a két hosszú fülét, le én, ha
Jobban nem iparkodik. Töméntelen
Sok munka vár reám is, reá is,
Mégis állandóan el vagyunk maradva.
Még tegnap át kellett volna adnunk
Ladisláv mesternek azt az órát,
Azzal az oroszlánfogattal...
ANNA: Vit épp azon dolgozik már reggel óta.
A munkától engem is épp hogy csak észrevesz.
HANUŠ: Hát hisz megértelek. De hát lóköttö
Az a te szép Vited.
ANNA: Mégis nagyra vagy vele,
Hiába szidod most szegényt büntelen'.
HANUŠ: Csakugyan jó legény, de szorgaimasabb
Is lehetne, az már igaz. Te meg
Szerényebb, leányom. Most pedig mehetsz.
ANNA: Én igazán nem akartalak...
HANUŠ: Jó, jó,
Tudom anélkül is. Mondd meg Vitednek,
Hogy vegyen még ma ólmot és rezet,
Mert virradóra új munkához fogunk.
ANNA: Jan gróf órájára gondolsz? Vit már
Mindent beszerzett, most csak szavadra vár.
HANUŠ: Jól van, de azért nem árt, ha szólok,
Hisz a fejét már elcsavartad. No,
Mindegy, így a legjobb.
ANNA: Viszontlátásra, apám.
HANUŠ: Menj csak, leányom.
Ő sem érti mindezt.
Hát én értem-e? Mindegy, a fontos az,
Hogy minden oly rendezett és csillogó,
Bensőmben, akár az énem darabját
Őrző toronyban, ott, a büszke téren,
Bár énem e része rámtornyosul most.
Óráim, s ijeszt! Mintha minden ütessel
Messzebb kerülne tőlem, miközben az
Adott parancsom teljesítő fémből
Lassanként kivész minden melegség,
Ami e két kéz érintése által
Ömlött át belőlem öbelé annyi
Sok éven át, nap mint nap. Mégse nem
Szakadhatunk el. Akaratom szerint
Ketyeg. A tornyon ott fönt az én vagyok,
És csak egyetlenegyszer vállalhatom
Ezt az önmagam. Ha ablakom nyitom,
Ahányszor eltelt egy-egy teljes óra,
Tulajdon szívem hallom dobogni,
Felfokozva, hűvösen, távolian...

(Zene. A nagy óra ütése.)

- I. TANÁCSOS: Ma még egy látogató
Megfordult Hanušnál. Ez már, úgy hiszem,
Épp a tizennyolcadik ajánlat.
- II. TANÁCSOS: A tizenkilencedik. De hír szerint
Hanuš egyiket sem fogadta el.
- III. TANÁCSOS: Hír szerint... Bőszít, ha állandó veszély,
Bizonytalanság ül nyakamban.
Hanuš holnap kezdhet egy másik órát,
S holnapután harmadikat csinálhat...
- I. TANÁCSOS: Kötelességünk a városunk fölé
Tornyosuló veszélyre válaszolni,
Mégpedig hidegvérűen, azonnal,
Teljes eréllyel. Világos vagyok?
- III. TANÁCSOS: Még ha azáltal is, hogy színaranyba
Öntjük s a téren közszemlére tesszük,
Hogy eztán mindenki csodálhassa őt.
Ám — jó, ha minél előbb csodálják!
- II. TANÁCSOS: Hagyjátok abba! Már orrcimpáitok
Is remegnek, pedig még vére se folyt!
Szörnyetegek!... Erre nem kerül sor,
Mert én még, hálisten, eszemnél vagyok,
És tudom, hogy mit kell tennem, most, mikor
Fölfedtetek végre kártyáitok!
- I. TANÁCSOS: Először is, igazán nem értelek:
Érett ember vagy, s a bűnös indulat
Mégis könnyen elragad, nyelvedre ül,
S aztán beszélsz csak összevissza. Méghogy
„Szörnyetegek”, meg „nyílt lapok” és „vérszag”...
Primo: ez itt most nem kártyajáték.
Secundo: mi jögon gyanítod azt, hogy
Oly szörnyű tett a szándékunk, mint Hanuš
Mester meggyilkolása? Milyen jögon?
- II. TANÁCSOS: Hát nem azt mondtátok...
- III. TANÁCSOS: Most én sem értem...
- I. TANÁCSOS: Nem miénk a gyilkos képzelet, hanem
Tiéd. Polgártársunk, a derék Hanuš
Mester bár is száz évig kell hogy éljen
Megérdemelt nyugalomban, abban a
Boldog tudatban, hogy olyat alkotott,
Ami képes lesz méltón túlélni őt:
Ez a mi óránk! És öregkorának
Aranyló napsütésben kéne telnie,
Melyet betölt az órabongás. Az idő
Elfolyik. S ő törvényt szabott rá...
Igen: szép s hosszú öregkort érdemel...
- III. TANÁCSOS: Várjál, kérlek, ebből semmit se értek...
- II. TANÁCSOS: Én sem...
- I. TANÁCSOS: Pedig mindebből csak egy a fontos:
Hanušnak nem szabad ismét létrehoznia
Azt a művet, melyért jólét s hír a bére...
Az a feladat hárul hát reánk,
Hogy ebből az órából csak egy legyen.
- II. TANÁCSOS: Azt akarod hát mondani...
- I. TANÁCSOS: Csak ezt:
Hanušnak hosszú élet, nekünk bizonyosság,
Hogy ez az élet veszélytelen lesz,
S a város elsőbbsége megmarad.

- Szembe kell tehát néznünk a ténnyel:
 Hanuš nem maradhat mester sokáig —
 Hacsak úgy nem mint tiszteletbeli...
- III. TANÁCSOS: Vagyis valami „történhet” vele... Most már
 Világos! Hisz te lángész vagy, barátom!
- I. TANÁCSOS: Te meg ostoba! Ne röhögj! Elég volt!
- II. TANÁCSOS: Tehát mégiscsak büntényre készülünk.
- I. TANÁCSOS: Meg kell végre értened, barátom:
 A büntény pusztá fogalom csupán,
 Lehámló héj, kongó semmiség.
 Fogd föl ezt: Hanuš mesternek nem szabad
 Soha megismételnie alkotását,
 Amellyel felülmúlta önmagát.
 Nem tudom, fölfogható-e ez neked?
- III. TANÁCSOS: Ha nem érti, majd megértetjük vele...
- I. TANÁCSOS: Tehát neki is, nekünk is érdekünk,
 Hogy halhatatlan, páratlan maradjon
 Az óramű, mely ott áll fönt a tornyon,
 Az arany Prága főterén. S hát Hanuš
 Nincs is tán tudatában, hogy alkotása
 Dicsőségének magasba ívelő
 Csúcsa lehet. De itt vagyunk mi hárman,
 Most jövünk mi...
- II. TANÁCSOS: Hogy meggyőzzük erről...
- I. TANÁCSOS: Nem! több ez annál. Hogy bebiztosítsuk
 Hanuš nyugalmát, s azzal miénket is...
 Elejét vesszük annak, hogy Hanuš
 Méltatlan művel ismételje önmagát.
- II. TANÁCSOS: Elég. Szavaid akár a szennyes
 Áradat, mely virradatkor a gátat
 Szétfeszíti, rázúdul alattomosan
 Nyomorúságos viskók lakóira
 És elnyeli őket. Hanuš tudja jól,
 Hogy az Órák Órája mint működik.
 És ezért szolgált rá a büntetésre;
 Órája számlapján a nap s a hold
 Kering! Ő csakugyan képes arra, hogy
 Csak egyszer alkosson és soha többet.
 Ám legyen úgy, amint kiérdemelte.
- III. TANÁCSOS: Nos, mindent megbeszéltünk! Munkára fel!
- I. TANÁCSOS: Csak ha már egyszer érted is.
- II. TANÁCSOS: Mondd végig a dolgot: most mit tegyünk?
- I. TANÁCSOS: Hallgassatok hát: még holnap éjszaka...

(Zene, órák ketyegése)

- ANNA: Milyen vidáman pattog a tűz a
 Kandallódban! Nézd, a rácson átnyal a
 Láng, örül a mély homálynak, mert csak ott
 Loboghat ilyen szépen, bíboran.
 Ilyen vagy te is, akár e tűz: szeretsz
 Lobogni, de csak ha itt az éjszaka;
 Nyugtalan szellemed ekkor lobog csak,
 S falja a hosszú órákat reggelig.
- HANUŠ: Nemsokára visszahanyatlík a láng
 Erre az izzó parázsrakásra,
 Mely a meleget őrzi még sokáig.

De én nem fogok itt ülni reggelig;
Egy órát még talán, épp csak megoldok
Egy apró fejtörést.

ANNA: Min dolgozol most?

HANUŠ: Meglepetés lesz. Nos, menjél csak, Anna,
Menjél s feküdj. Köszönöm, hogy tűzemre
Raktál s hoztad ezt a bort.

ANNA: Ne maradj soká.

HANUŠ: Ne félj. Jó éjszakát, Anna, aludj csak.
És álmoldj, mint hajdanán, mikor a ház
Nem győzte hallgatni reggelente
Álmodat.

ANNA: Most csak annyi az álmom,
Hogy azt a kisgyereket, ki egyszer
Rég álomban éjjel megjelent, most
Magamban hordom.

HANUŠ: Vigyázz magadra jól.
Menj csak és pihenj le.

ANNA: Jó éjszakát, apám,

HANUŠ: Jó éjszakát, Anna.

(Léptek, ajtó)

Nos lássuk csak tehát:
A madár megsuhintja szárnyát, s csőrével
Megkopint egy csengőt, majd a másikat...
Ez igen: ez méltó játéka lesz
Annám kisleányának; de úgy lehet,
Hogy kisleányának... No, mindegy, ha az lesz,
Tetszik majd annak is ez az aranymadár;
Lám, már félig-meddig él is... De nem,
Még maradt egy utolsó kis kerék,
S ha nemsokára az is majd megtalálja
Helyét, akkor...

(Léptek)

I. TANÁCSOS: Ki az? Mi az? Álarcosok?!
Csak csendben, Hanuš mester. Az se fontos,
Hogy kik és mik vagyunk. Fontos, hogy itt vagyunk.

HANUŠ: Vigyázz, levered azt a madarat!
Mit jelent ez, tolvajok?! Engedjétek!
Ha így lefogtok, hogyan keressenem
Az aranyat, amiért rámtörtetek?
Ti aligha lelitek meg... Hagyjatok,
Nincs szándékomban senkit megtéveszteni.

III. TANÁCSOS: Csak lassan, Hanuš. Nem tolvajok vagyunk,
Az aranyadhoz hozzá se nyúlunk.

I. TANÁCSOS: Maradj nyugodtan, mindenre sor kerül,
Gyorsan, pontosan. Igyál egy kortynyi bort,
Nézd, a poharat szájadhoz viszem.

HANUŠ: A hangotok... Hisz tudom már, gazemberek...
De miért az álarc? És miért jöttetek?

I. TANÁCSOS: Mindjárt megtudod.

HANUŠ: Azt hiszem, tudom már...

(Kardot rántanak ki hüvelyéből)

Mindent értek én. De hát mégis miért?

- I. TANÁCSOS: Látod, hogy mégse érted! De semmi baj,
A többire is időben fény derül.
- HANUŠ: Tehát megöltök. Mégis: miért? Maszkok,
Hitvány aljasok! Ismerlek benneteket,
Tisztes városatyák! Mindhármatokat!
Ezeket is, kik lefogtak, s téged is,
Aki kardod kivontad... Most mit teszel?
- I. TANÁCSOS: Semmit; a penge hideg, hát melegítem
A lángon egy kicsit. Deres éjszakánk van.
- III. TANÁCSOS: Gyorsabban nem lehetne? Mennyit kell még
Itt várakoznunk?
- I. TANÁCSOS: Éppen csak annyit,
Amennyi kell az acélnak, hogy szép
Izzóvá legyen. Vagyis nem sokáig...
- HANUŠ (most már riadtan):
De hát mit jelent ez?
- I. TANÁCSOS: Az álarcokat firtatod...
Hát ez nélkülözhetetlen ma éjjel,
De máskor is volt már erre példa.
Arcunkat ismered; s nem számít, ha
Nem is láthatod már soha többé — szebb,
Ha mosolygósan őrized meg őket,
Hisz rájuk van írva tiszteletünk is
Hanuš mester iránt. Meg aztán példa
Lesz ez, a maszkok megértetik veled,
Hogy ezek nem is mi vagyunk e percben
Szobádban, hanem csak puszta árnyak,
A kik homályt és nyugalmat osztanak.
- II. TANÁCSOS: Hanuš mester, komolyságra int e
Pillanat. Csodás művet csináltál,
Azt az órát ott fönt a tornyon. Most
Merülj el önnön fényed lényegében,
S fogd föl ezt: e fény csak egyszer látható.
És hogy könnyebben fölmérhesd csillogásod,
Az ime itt van e pengeélen;
Izzó, tiszta fényed tömöríti ez —
S most szépen ráhelyezem szemedre.

(Zene)

- ANNA: Ma újabb zenebonát rendezett a
Kis Frant; szépen fölkapaszkodott a
Padra, onnan az asztal tetejére,
S mindent összevissza turkált, csavart és
Szerszámokat, az egész félbehagyott
Munkát, s Vit puhány — meg nem bünteti.
Csak láttad volna, mint ugrabugrál,
És amikor...
- HANUŠ: Amikor? Folytasd csak, Anna.
- ANNA: Semmi, bocsáss meg — csak fárasztalak.
- HANUŠ: Ugyan már! Unokám helyre kislegény;
Csak fölvidít minden alkalommal,
Beszélj csak róla, örömet hallgatom.
Szeretem a hangját, édes gügyögését,
Ahogy mondaná a szót; nevetése
Meg száz guruló kis aranykerék...
ANNA: Hát ma meg is guringázta őket...
Tudod, ez a gyerek úgy szeret...

HANUŠ: De fél is tőlem.
De hát nem is csodálkozom.
Látja, hogy én másmilyen vagyok. Nem tudok
Közeledni hozzá.
ANNA: Mindegy, de ő csak
Mondja, mondja, s kérdi reggel óta, hol vagy,
És mindig csak...
HANUŠ: Tudom, tudom. Pompás egy kisgyerek.
S érzem, mint növekszik: hangja változik,
Szót szöba fűz már, egyre édesebb...

(Szünet)

ANNA: Olvassak egy kicsit?
HANUŠ: Hagyjad csak, köszönöm.
ANNA: Vagy hozzak talán...
HANUŠ: Kézimunkát? S aztán mellém telepedsz
És beszélgetünk? Nem, az se kell.
ANNA: Én igazán nem tudom...
HANUŠ: Ne törd magad.
Ma egy kicsit fáradt vagyok s szeretnék
Valamivel előbb feküdni. Az ablak
Nyitva van?
ANNA: Itt van, máris nyitom.
HANUŠ: Jó éjszakát, Anna. Te is pihenj le.
ANNA: Ha bármi kellene...
HANUŠ: Majd én hívni foglak...
ANNA: Én is erre kérek. Vit ma éjszaka
A műhelyben dolgozik. Most éppen egy
Aranymadaras szép órát csinál.
HANUŠ: Aranymadarast? Az szép lehet. Miért
Éjjel dolgozik?
ANNA: Sürgős rendelés.
HANUŠ: Jó éjszakát, apám. Itt leszek közel.
Jó éjszakát...

(Léptek)

Ismét egy éjszaka. De hát
Mi az éj s a nap? Igen, tudom már:
Az éj az, mikor minden elcsitul;
Mikor te meg én magunk vagyunk, s hallom
Az ablakon át fém lélegzésedet;
Lám, pontos, szilárd és magabiztos
A lélegzetvétele! Épp így akartam.
Ó, én szép szörnyetegem, ismerlek én,
Vérem suhogása átömlött beléd,
Átváltozott benned, de föl ismerem.
Még egy kicsi, és ütni fogsz... Íme...

(Zene. A távolban az óra félórát üt.)

Értjük mi egymást: ez félóra volt.
Négy fog a tizenkettedik mezőben,
A hatodik keréken, a középső
Súlyzó alatt még elmoccan — és akkor:
Jön a kakas, az apostolok, s a kaszás

Halál. Eltelik még egy teljes óra.
 S így tart ez örökkön, nemde? Végül is,
 Egyikünk erősebb, fontosabb és
 Döntőbb kell hogy legyen — vagyis
 Tovább kell élnie a másik helyett.
 Tehát te maradsz, én meg... én csak Hanuš
 Maradok, az Óra Alkotója,
 Vak homály, tüzed hamuja. Melyik tűzé?
 Nem, nem... Szépséges szörnyeteg, erősebb
 Mégis én vagyok; minden ízedet
 Ismerem, mindent átgondoltam én:
 Hűvös lélegzésedet, s a csillagok
 Sorát járásodban, és a csendet,
 Mely beáll, mielőtt a Halál kilép
 S a teljes órát ütni kezdi. Törvényed
 Vagyok, te vad! Megállj, halljalak, csak,
 Szörnyeteg. Halomnyi
 Pléh vagy. Hanuš mester elgondolása
 Ötvözött, s így, világtalan is újra
 Összeállítanám én a másodat,
 S a harmadikat is megszerkeszteném,
 S a huszadik óraművet is! Tehát
 Ki az erősebb végül is? Vagy talán
 Azt hiszed, hogy most már képtelen
 Vagyok rá; a törvényt, mely lélegzésed
 Megszabja, meg nem ismétélhetem?
 Bizonyíték kell? Hol az asztalom? ...

(Léptek. Hanuš tárgyakba ütközik a szobában.)

Átkozott homály!
 Nem! Fény ez! Világos, minden világos!
 A bizonyíték oly egyszerű, te vad!
 Még egy kicsi és szűnik a lidérc.
 Vit... Hol van Vit? Lassan, csak nyugodtan,
 Le a lépcsőkön. Megállj csak, szörnyeteg.

(Zene)

VIT: De hát mi ez, mesterem? Vigyázzon,
 Itt egy forduló. Nem tudom, minek
 ez a séta éjszaka, föl a
 Toronyba, az Órához. Éjfélre jár,
 Mindjárt ütni kezdi, mindenki alszik,
 Ön meg nyugtalan... Vigyázzon: ajtó.

HANUŠ: Tudom, tudom, olyan, akárha látnék.
 Mégis célhoz értünk. Hallod-e, Vit,
 Milyen pontosan jár a szerkezet?
 Minden fogaskerék, minden rugó
 Egyenletesen, terv szerint csinálja...
 Ugye, szép munka volt azért ez, Vit fiam?

VIT: Hűde az éjszaka, s nem vett kabátot...

HANUŠ: Igen, de a tornyot túzláng borítja.

VIT: Meg aztán ez a sietség: mondja meg
 Végül, mit keresünk itt a toronyban?

HANUŠ: Sietnünk kell, mert nemsokára
 Ez a gyönyörűség az éjfél uti.

És ha letelt egy-egy teljes óra,
Az óraszerkezet helyzetében
Van valami, amit most halaszthatatlan
Még egyszer meg kell állapítanom...
Csak lassan... Igen, ez a harmadik rugó...
A kis billentyű meg itt...

VIT: Vigyázzon a kezére!
HANUŠ: Szamár vagy! Olyan ez, mintha ujjaimmal
Simítanám az arcomat. Tehát
Még csak a főkorong marad... Hallanom
Kell a szerkezetet, midőn a teljes
Órát ütni kezdi, és akkor aztán
Mintha volna még szemem... Ahá, megvan.
Ezt akartam. Most kész vagyok, szörnyeteg.
VIT: Mester, arra kérem, menjünk el innen...
HANUŠ: Igen, mester vagyok. Figyelem! Na, most!

*(Zene. Az óraszerkezet hangja hirtelen teltebbé válik,
megváltozik, az óra ütni kezdi az éjfél.)*

HANUŠ: Itt a szíved, ugye? Most mondd meg tehát,
Ki kinek a lángja, ki kinek a hamva?
VIT: Mester, mit cselekszik? Mesterem!

*(Az óraszerkezet hangja lelassul, elakad, az ütések
bizonytalanok, deformáltak.)*

HANUŠ: Hat... hét... nyolc...

(Hirtelen csend.)

Így ni. Most azután
Úsd el az éjfél, ha tudod, szörnyeteg.
Úss akár egy percet is, ha tudsz.
Az óra áll. Mit tett vele, mesterem!
HANUŠ: Most minden tiszta lett. Megállt az óra.

(Tompá zuhanás hangja)

VIT: Hanuš mester! Hanuš! Szóljon egy szót!
HANUŠ (haldóklik): Semmi. Épp hogy semmi. Nem történt semmi.

(Zene)

MESÉLŐ: Így állt meg az óra az ódon Prága városában.
Esz és szél és madár látogatta már csak
A tornyot évről évre — de csak az óriási
Fogaskerekek feketedtek mozdulatlanul.
Aki akar, ítélkezzék. Különben mindez
Bizonytalan mese. Az adat kevés.
Hanusz mester? Igen, Hanuš mester létezett.
S e név csengése most már: mese és bizonyíték.

(Zene)

Fehér Ferenc fordítása